

Novakova hiša

Predzgodovina hiše

Zalarjeva hiša

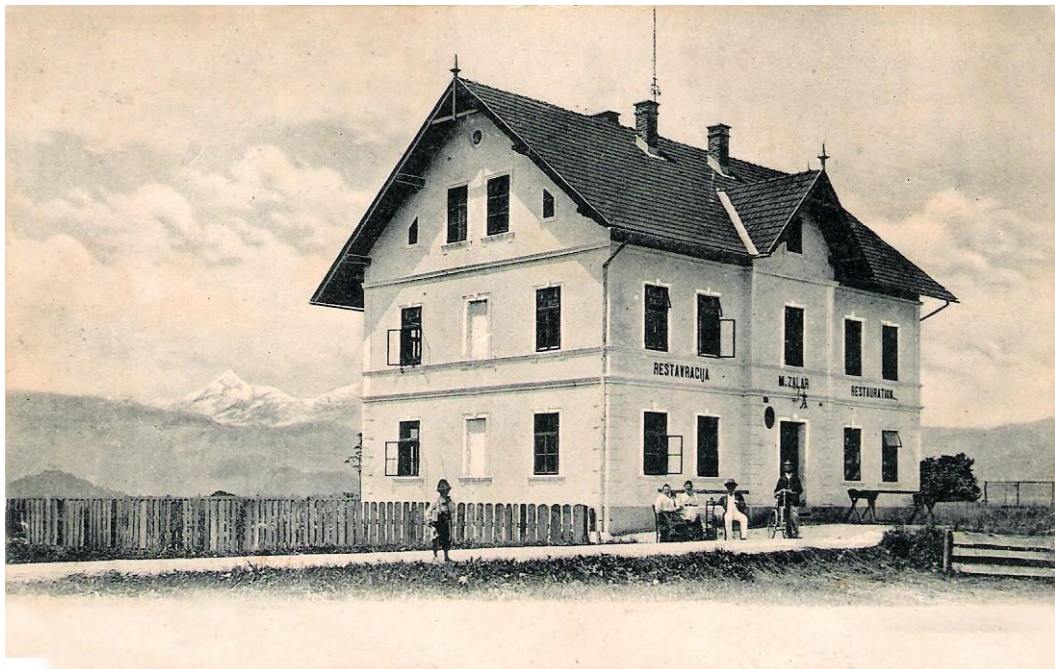
G. Franc Zalar je sezidal novo enonadstropno hišo, v kateri je nekaj sob za tujce in tudi dobro obiskana gostilna.

Vir: Gorenjec, 08. 10. 1904

Zalarjevi hlevi

Podatek o zidanju hleva je v Gorenjcu, 16. 09. 1905

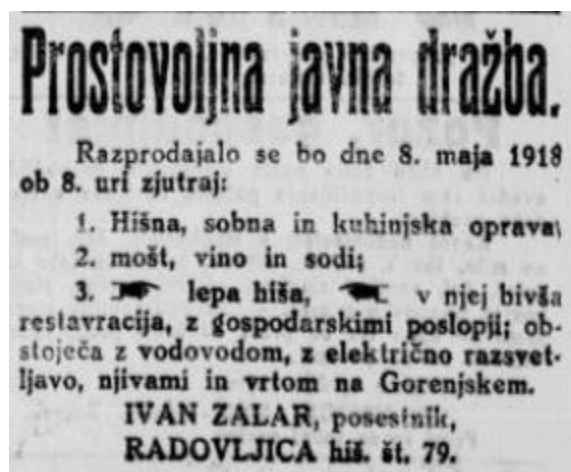
Vir: Gorenjec, 16. 09. 1905

Restavracija Zalar, 1904
Vir: družinski arhiv družine Novak

Vir: Slovenec, 25. 4. 1918

Vir: Slovenec, 6. 5. 1918

Nova lastnica - Frančiška Bohinc

Frančiška Novak (roj. Bohinc) je bila rojena 24. 05. 1892 na Brezjah (starša Martin Bohinc, roj. 1861 / um. 1932 in Marija, roj. 1863 / um. 1953. Frančiška je umrla 17. 12. 1975.

Janko Novak je bil rojen 02. 03. 1885 v Rovtah (mati Marija, roj. 1846. / um. 1915). Janko Novak je umrl 16. 11. 1955.

Frančiška Bohinc (še kot dekle) kupi 27. 07. 1918 hišo Radovljica št. 79 od lastnika Franca Zalarja iz Ljubljane (ta je hišo podedoval po stricu Mihu Zalarju). Frančiška je takrat že imela hišo št. 9 (verjetno Tevžova hiša v grabnu - Predtrg).

V tem času se je morala Frančiška Bohinc poročiti z Jankom Novakom.

03. 07. 1920 je Janko Novak pridobil »koncesijo za izvrševanje gostilniške in krčmarske obrti« v Radovljici št. 79. (dr. Hubad, l. r.)

26. 05. 1931 je Janko Novak pridobil »obrtni list« za strojno pletilstvo na tovarniški način. (srezki načelnik dr. Vidmar l. r.).

Vir: družinski arhiv Darja Novak

Frančiška Novak, ok. 1920

Vir: arhiv družine Novak

Nagrobnik Novak, 2014
Vir: foto DAR

Zakonca Novak ustanovita pletilni obrat, 1920

V Novakovi hiši je nekaj časa prebivala pletilja Metka Dobovišek. Frančiška Novak je rada opazovala to pletiljo, kako podpleta nogavice in se je pri njej naučila pletilskih spretnosti.

Naročila, ki jih je v vse večjem številu dobivala pletilja Doboviškova, so Frančiško Novak spodbudila, da se je oklenila misli, kako bi se tudi sama poiskusila v pletilski obrti. Gostilna, ki sta jo vodila skupaj z možem, ni bila na tako prometnem mestu, da bi jima prinašala ustrezen zaslužek. Janko Novak se je vdal prigovarjanju in počasi sta opustila gostilno. Julija 1920. leta je Janko Novak še podaljšal koncesijo za gostilno, istega leta pa sta tudi ustanovila pletilsko podjetje. Leta 1921 sta kupila prvi pletilni stroj v Begunjah, odkoder sta »prva radovljiška tovarnarja« nabavila tudi prvo volno. Kasneje sta dokupila še en pletilni stroj iste vrste, na katerem je bilo mogoče izdelovati pletenine iz grobe begunjske oz. zapuške volne.

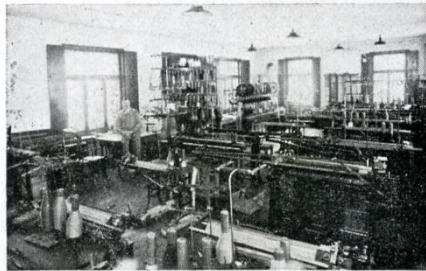
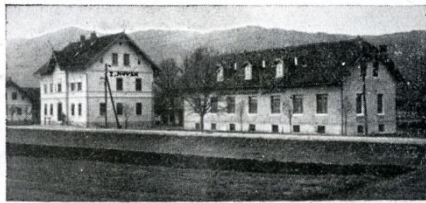
Od vsega začetka so pri Novakovih izdelovali le vrhnje volnene pletenine, ki so šle dobro v denar, tako da sta podjetnika lahko postopoma dokupovala nove stroje. Te sta nabavljala prva na Dunaju, nato pa v Nemčiji. Tako se je park novih motornih strojev vse bolj širil, dokler prostori nekdanje gostilne niso postali pretesni. Novakovi so leta 1929 sezidali nove, ustrežnejše obratne prostore v stavbi.

Novi prostori so lepo vidni v oglasu tovarne leta 1931 (prva fotografija). Na drugi fotografiji je lastnik tovarne Janko Novak med pletilnimi stroji.

Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almire (dopolnjeno z novimi podatki družine Novak in DAR).

Oglas tovarne Novak Janko - ustanovljeno 1920
Vir: Podrobni seznam obrti v Dravski Banovini, 1933

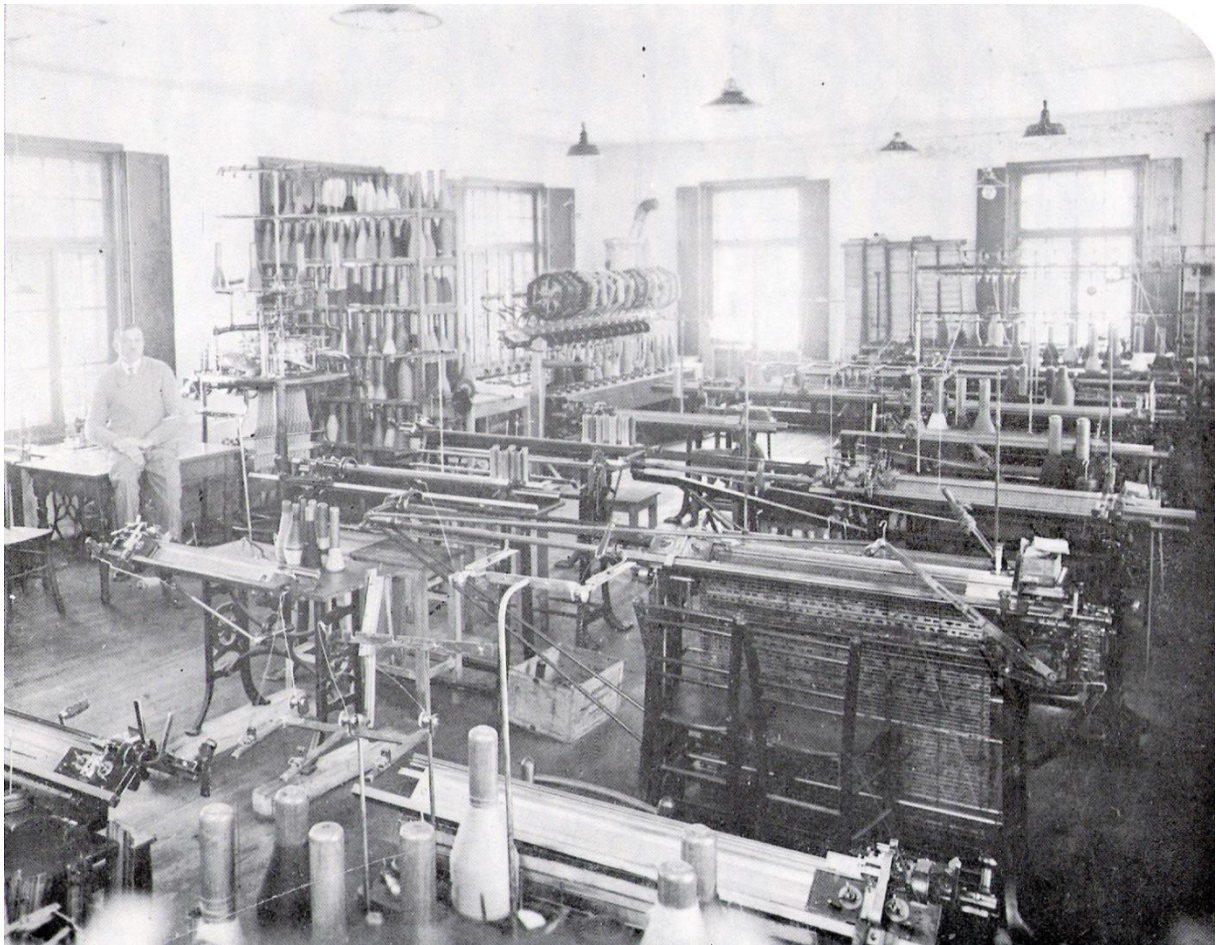

JANKO NOVAK
tovarna najfinejših pletenin
RADOVLJICA.

ЈАНКО НОВАК
творница најфинијих плетенина
РАДОВЉИЦА.

545

Oglas Tovarne Novak, 1931
Vir: Gorenjska; industrijska, obrtna ..., 1931

Janko Novak v novi tovarni, 1931
Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almir

Vir: Jutro, 1. 1. 1932

Novakova hiša in gospodarsko poslopje, pred 1940
Vir: DAR

Zmaga napredne stranke, 1933

Janko Novak je bil dejaven tudi na političnem področju, saj je bil eden voditeljev napredne stranke. V času županovanja dr. Ivana Dobravca je bil tudi podžupan. V času mandata je morala biti občinska pisarna v Novakovi hiši, saj se je še danes ohranil radovljjski grb na Novakovi hiši.

Občinski odbor - naprednjaki (JNS Radovljica), 1933

Vir: arhiv družine Sartori-Čebulj

Sedijo (od leve): 1. kmet Janez Waland - p. d. Tripot (Predtrg), 2. čevljar Ivan Pogačar, p. d. Majč (Predtrg), 3. ključavničar Leopold Sartori; podžupan (Mesto), 4. advokat dr. Ivan Dobravec; župan (Predmesto), 5. posestnik in tovarnar Janko Novak (Predmesto), 6. delavec Franc Debeljak - p. d. Šuštar (Predtrg), 7. pek Franc Perc (Mesto).

Stojijo (od leve): 1. trgovec Ignac Zagorc (Mesto), 2. trgovec Tevž (Predtrg), 3. sedlar Martin Toman, p. d. Zotlar (Predtrg), 4. notar Alojzij Pegan (Predmesto), 5. davčni upravitelj Franc Čebulj (Predmesto), 6. trgovec Vinko Savnik (Mesto).

Stojijo (zgoraj - od leve): 1. krojač Janez Pristavec - p. d. Nečemer (Predtrg), 2. kmet Golmajer - p. d. Katež (Predtrg), 3. uslužbenec Posojilnice Franc Cerar (Predmesto).

Janko Novak

Vir: arhiv družine Novak

Občinski grb na Novakovi hiši, 2009

Vir: spletna stran Gorenjskega Glasa

Tovarna
pletenin
Janko Novak
Radovljica.

Zaloga najnovejših in
najfinejših
v pletilno stroko
spadajočih predmetov.

Telefon 8.

Oglas Tovarne pletenin Janko Novak, 1933
Vir: Sokolska spomenica

Obilo sreče v novem letu želi
vsem svojim cenjenim odjemal-
cem, gostom ter se za nadaljnjo
naklonjenost priporoča

JANKO NOVAK
Manufakt. in modna trgovina za dame in gospode
KAVARNA – HOTEL – RESTAVRACIJA
J E S E N I C E
TOVARNA PLETENIN
RADOVLJICA

Oglas Janko Novak – Jesenice in Radovljice, 1936
Vir: Jutro, 1. 1. 1936

Največji obseg proizvodnje, 1940

Obrt je cvetela in že začela preraščati v nekakšno malo industrijo; Novakovi so dokupovali nove pletilne, šivalne in navijalne stroje, toda več kot 50 raznih strojev tudi v času, ko se je njihova pletilska proizvodnja najbolj razširila niso imeli. Kljub temu je zanesljivo moč trditi, da je bil Novakov pletilni obrat takrat največji na Gorenjskem. Prav tako ni dvoma, da je leta 1920 ustanovljeno pletilstvo Frančiške Novak prva organizirana in torej najstarejša pletilska obrt oziroma industrija v Radovljici in v tem delu Gorenjske.

Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almire

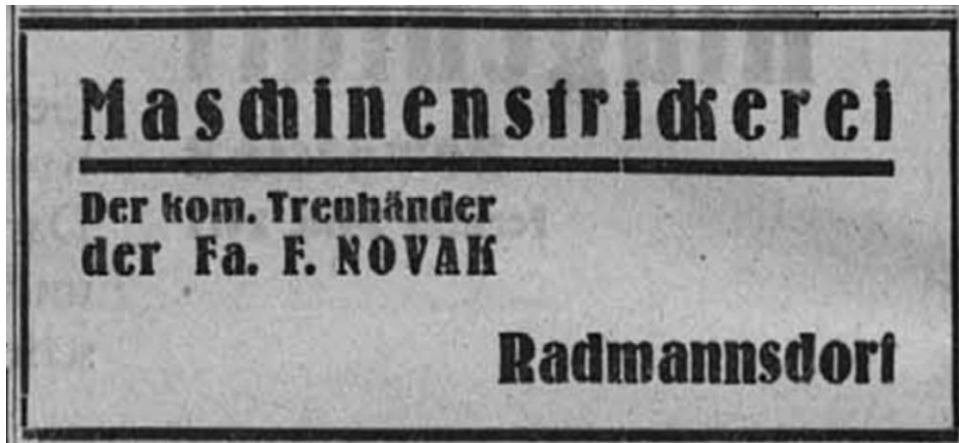
Družina Novak, ok. 1935
Vir: arhiv družine Novak

Op (detajl): Napis »Novak - tovarna pletenin«

Izgon Novakovih v Srbijo, 1941

Ravno, ko je bila tovarna v najboljši kondiciji in je bilo zaposlenih največ ljudi je prišla druga svetovna vojna in okupatorji so Novakove izselili v Srbijo. Strojno pletilstvo je postalo »mašin štrikeraj« ...

»Maschinenstrickerei« F. Novak, 1942
Vir: Karawanken Bote

Žig »Strojnega pletilstva« F. Novak, 1942
Vir: DAR

Okupatorski župan Babnik v Novakovi hiši, 1942-1945

Novi prostori županskega urada. Radmannsdorf / Županski urad v novo opremljenem upravnem poslopiju. Doslej so se nahajale pisarne županskega urada v poslopiju Stadthofa, ki so ga hkrati uporabljali za hotel, kavarno in zasebna stanovanja. Novi prostori mestnega urada se nahajajo sedaj v novo opremljeni hiši Adolf Hitler-Straße, številka 39, v bivši hiši tvornice pletenin Nowak. Poslopije ustreza v vsakem oziru tako glede prostornine kakor lege popolnoma zahtevam povečanega delovanja in razširitve občine.

Karawanken Bote, 09. 12. 1942

Sekvester in nacionalizacija, 1945 in 1946

Novakovo pletilstvo je prišlo 27. 11. 1945 pod sekvester (Novakove so Nemci izgnali in podjetje zasegli), delegat podjetja je postal Viktor Snoj. Po nacionalizaciji 05. 12. 1946 pa Jože Peklaj. Frančiška Novak je ostala po poklicu kmetica, z možem sta obdržala hišo z gospodarskim poslopijem ter 5.64 ha zemlje.

Po vojni je v seznamu obrti 31. 10. 1946 navedena Frančiška. Malo prej (zakon o razlastitvi; ne navaja datuma) pa sta ob izgubi napisana oba: Janko in Frančiška. Frančiška Novak, Gorenjska 5; odvzeto 0ha 09a, ostalo 32 ha 85a (Dr. Dobravcu so npr. odvzeli vseh 28 ha).

Tudi pri Novakovih je bila proizvodnja po vojni prepolovljena. Medtem, ko je leta 1941 na pletilskih strojih delalo 50 pletilj, je bilo leta 1946 zaposlenih le še 38 delavcev.

Vir: Radovljica v letih po 2. Svetovni vojni (avtorica Nada Holynski / Radovljiški zbornik 1992).

Ustanovitev »Tovarne pletenin Radovljica«, 1947

Okrajni ljudski odbor Jesenice je 28. 12. 1947 (dokument I.-II.454/47) izdal odločbo o ustanovitvi okrajnega tekstilnega podjetja »Tovarna pletenin Radovljica«. V odločbi navaja državna gospodarska podjetja, ki so pridružena novoustanovljeni tovarni: podjetje Frančiška Novak - Tovarna pletenin v Radovljici, podjetje Bohinc in Vogelnik et comp - strojno pletilstvo v Radovljici, podjetje Jeglič Andrej - strojno pletilstvo Lesce in podjetje Vrhunc Milka - industrija pletenin Bled. Podjetja so bila prenesena iz republiške uprave v upravo OLO Jesenice.

Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almiré

Okrajni ljudski odbor
J e s e n i c e
Zašnjestvo
Štev. I.-11.454/47
Predmet: tovarna pletenina
Radovljica, ustanova
Vsega št. vitev.

Jesenice, dne 28.12.1947.

U N I V E R Z I T A T

Na podlagi čl. 5 temeljnega zakona o državnih gospodarstvenih podjetjih, čl. 7 čl. 36 splošnega zakona o ljudskih odborih in na osnovi odločbe vlade LRS - a - zak. št. 242 z dne, 8.10.1947 o prenosu državnih gospodarstvenih podjetij tovarna pletenina v Radovljici, podjetje Novak Prudnik, tovarna pletenina v Radovljici, podjetje Komarča st. Comp. Vogelnik, strojno pletilstvo v Radovljici, podjetje Jeglič Andrej, strojno pletilstvo senca in podjetje Vidma Mih. Industrija pletenin v skladu s republikanske uprave v upravo Okr. Jesenice, izdaje Okrajni ljudski odbor Jesenice.

o d l o č b o

o ustanovitvi Okrajnega tekstilnega podjetja, "Tovarna pletenin v Radovljici"

Čl. 1./

Ustanovi se Okrajno tekstilno podjetje Jesenice. Podjetje je okrajnega poseja.

Firma podjetja se glasi: "Okrajno tekstilno podjetje, tovarna pletenina v Radovljici" ali skrajšano "Tovarna pletenina" Radovljica. Sedet podjetje je v Radovljici.

Čl. 2./

Podjetje se daje v upravo preročanje uvodoma zavedenih gospodarskih podjetij, izrečenih v upravo Okr. s povelje vlade LRS - a - zak. št. 242 z dne, 8.10.1947. To preročanje obsega:

a/ **gospodarska sredstva**, ki se stoji iz vseh poslovnih sredstev, treh stanov. knjig, zemljišč, strojev ter obratov in poslovnega inventarja v Radovljici, na blagu in v gotovini, v skupni vrednosti din 2.159.985,35

b/ **obratna sredstva**, ki sestoji iz gotovine, obveznosti delničkov, surovin, izdelkov in polizdelkov, vse po stanju 30.1.1947, v skupni vrednosti din 2.374.367,83

Čl. 3./

Podjetje je pod operativno upravljanje vodstvom Okrajnega izvršilnega odbora Jesenice, ki mu predpiše pravila.

Št.
Za: V. Ivan l.r.

Št.
Za: Okrajni izvršilni odbor
J e s e n i c e

Prisodnik:
/Gregori Franc/
..r.

Dokument ustanovitve Tovarne pletenin Radovljica, 1947
Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almire

Podobno so ustanovili tudi tovarno v Lescah. Okrajni ljudski odbor Jesenice je 04. 06. 1948 (dokument I-2574/2-48) izdal odločbo o ustanovitvi okrajnega tekstilnega podjetja »Tovarna nogavic Lesce«. V prvem členu navaja bivša privatna podjetja (v dokumentu državna gospodarska podjetja): S. Šušteršič - tovarna nogavic Lesce, A. Legat - tovarna nogavic Lesce, M. Baebler - strojno pletilstvo Radovljica in Alojz Langus - strojno pletilstvo nogavic Radovljica.

Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almire

Almira v Novakovi hiši
Vir: Knjižica 50 let tradicije / 25 let Almire

.....

Pripravil Goran Lavrenčak - DAR

Prvič objavljeno 18. 01. 2015
Zadnjič dopolnjeno: 30. 11. 2016

Naš naslov (prosimo za dopolnitve, predvsem slikovnega gradiva).

goran.lavrencak@gmail.com